

Kronik

Lad os behandle syge arbejdsløse som dyr – det ville være mere værdigt

Nu hvor dyrene er erklæret for sansende væsener med ret til velfærd, kunne det klæde os at behandle helbreds vækkede mennesker i beskæftigelsessystemet lige sådan, skriver lektor emeritus i statskundskab Jørn Loftager i dette debatindlæg.

Sara Houmann Mortensen

9. maj 2020

[Kommentarer \(24\)](#)

- [Del](#)
- [Tweet](#)
- [Email](#)

Delt 1364 gange

I begyndelsen af februar vedtog Folketinget enstemmigt at erstatte den eksisterende dyreværnslov med en dyrevelfærdslov. Den nye lov skal ikke kun værne dyr mod mishandling og vanrøgt, men også sikre dyrenes velfærd. Dette bygger på anerkendelsen af, at også dyr er sansende væsner. Tillykke til dyrene, det var velfortjent, men hvad så med menneskerne – og især de syge og sårbare i social- og beskæftigelsessystemet?

Beskæftigelsesminister Peter Hummelgaard (S) har taget [den vedvarende kritik af jobcentrene alvorligt og udtalte i februar](#), at det nu skulle være en målsætning, at de pågældende udsatte mennesker behandles med værdighed. Lad os håbe, det kommer til at gælde nu, hvor endnu flere melder sig ledige som følge af coronakrisen.

Parallellen til behandlingen af dyr kan måske forekomme en tand for søgt. På den anden side kan jeg forestille mig, at mange af jobcentrenes ofre kunne ønske sig en retstilstand svarende til den, der fremgår af [dyrevelfærdslovens paragraf 58](#): »Den, som ved overanstrengelse, vanrøgt eller på anden måde behandler dyr uforsvarligt, straffes med bøde eller fængsel indtil et år.«

Ser vi bort fra dyrevelfærdsloven, kan der drages andre paralleller, blandt andet til [arbejdsmiljøloven](#). Loven pålægger arbejdsgiverne et strafansvar for, at en lang række bestemmelser overholdes, og derudover har vi en lov om arbejdsskadeerstatning, der sikrer, at der ved skader kan opnås erstatning.

Tilsvarende findes også på sundhedsområdet [patienterstatningen](#), som i visse tilfælde kan yde erstatning til patienter, der er kommet fysisk eller psykisk til skade i det autoriserede sundhedssystem. Så hvorfor har vi ikke også erstatningsmuligheder i tilfælde af fejlbehandling i beskæftigelsessystemet?

Det skorter ikke på beretninger fra både fagpersoner og de berørte selv om, hvordan sygdomstilstande forværres, og velfærden presses af de krav og vilkår, systemet udsætter folk for. Når tanker om erstatning – for slet ikke at tale om strafansvar – her alligevel kan forekomme verdensfjernt og meningsløst, må det ses i sammenhæng med tidens hævdvundne neoliberale forståelse af sygdom, arbejdsevne og fællesskab.

Det arbejdende fællesskab

Et koncentreret eksempel på den neoliberale forståelse ses i den seneste førtidspensionsreform. Reformen betød, at der som hovedregel ikke tildeles pension til personer med ingen eller kun ringe arbejdsevne. I stedet tilbydes de såkaldte ressourceforløb med henblik på at udvikle arbejdsevnen – vel at mærke til en 40 procent lavere indkomst. Trods denne dramatiske økonomiske forringelse blev den solgt som et fremskridt for de pågældende helbredssvækkede borgere.

Reformen blev gennemført af et rødt-blåt flertal og døbt »En del af fællesskabet«. Og denne overskrift siger faktisk det meste. Tidligere ville det socialliberale budskab have været, at her kommer en reform til sikring af, at også helbredssvækkede uden arbejdsevne kan forblive en del af fællesskabet. Nu signalerede overskriften i stedet et neoliberalt budskab: Ved ikke at få førtidspension kan du forblive en del af fællesskabet.

Paradigmeskiftet lå i, at fællesskabet ikke længere skulle forstås som et politisk fællesskab af ligeværdige borgere, men som et fællesskab af og for de arbejdende. På den måde kom der overensstemmelse mellem de erklærede politiske idealer og tidens herskende (udbuds)økonomiske visdom.

Målet over alle mål er blevet at skabe økonomisk vækst gennem et voksende arbejdsudbud. Dels ved at bevilge skattelettelser til især de øvre indkomstgrupper og ved at reducere indkomsterne til personer uden for arbejdsmarkedet og dels ved at stramme reglerne for modtagere af overførselsindkomst med sigte på at udnytte enhver rest af arbejdsevne til det yderste.

Som daværende beskæftigelsesminister [Mette Frederiksen yndede at sige](#), var opgaven ikke blot at give folk »noget at leve af«, men også »noget at leve for«. Den mindste udsigt til at honorere selv en minimal arbejdsindsats på ganske få timer om ugen blev altså betragtet som så stort et gode, at det kunne opveje ulemperne ved et måske mangeårigt liv i økonomisk armod. Det ultimativt værste ville være, som det også typisk hed, at »opgive« folk ved at »parkere« dem på en førtidspension og dermed altså ekskludere dem fra fællesskabet.

Og den nye retorik om fællesskabet ser ud til at have virket. Det er tilsyneladende lykkedes fortsat at trække på den traditionelle parole om inklusion og anerkendelse af alle som ligeværdige medlemmer af fællesskabet ved blot at ændre betydningen af begrebet fællesskab.

Meningsløs aktivering

Hvor den store historiske bevægelse er gået i retning af større lighed i status og rettigheder trods forskelle i økonomisk afhængighed og markedsværdi, har udviklingen de seneste årtier bevæget sig i modsat retning.

Pligten til at stå til rådighed for et job på forhandlede, overenskomstmæssige vilkår gælder fortsat; men den er i aktiveringspolitikken blevet suppleret med pligter til uden forhandling at acceptere de aktivitetskrav, myndighederne stiller. At dette kan indebære manglende respekt for den enkeltes autonomi og integritet fremgår tydeligt af to-tre årtiers mange beretninger om såkaldt meningsløs aktivering.

Den forandrede situation ses dog mest markant i behandlingen af alvorligt helbredssvækkede mennesker. Ligesom alle eksemplerne på meningsløs aktivering har historierne om umenneskelig behandling heller ikke her rokket ved tilslutningen til den nye beskæftigelsespolitikens bærende principper.

Normen om arbejde som adgangsbillet til fællesskabet er blevet så stærk, at målet om at opfylde den åbenbart kan hellige midler, som i alle mulige andre sociale sammenhænge end beskæftigelsesystemet ville være uacceptable.

Hvorfor kunne så mange påviste systempåførte menneskelige lidelser ellers undgå at fremkalde en fortsat, insisterende medieopmærksomhed og gennemtvinge politiske reaktioner?

Håb om ny kurs

Søger man at forklare de facto-accepten af dårligdommene, kunne man påstå, at de blev opvejet af langt større fordele. Men i lyset af de dokumenterede resultater af alle reformerne på social- og beskæftigelsesområdet og ikke mindst, hvad der positivt er kommet ud af det årlige tocifrede milliardbeløb til driften af jobcentre, holder den forklaring dog ikke.

Så ligesom sociologen Max Weber [i sin klassiske analyse af protestantismen og kapitalismens ånd](#) undrede sig over, hvordan det var gået til, at pengeindtjening som formål i sig selv var vokset frem trods dets modstrid med »hele epokers moralske fornemmelse«, må man i dag undre sig over, hvordan normen om at

arbejde for enhver pris har vundet over normen om alles lige medborgerskab – den dominerende moralske fornemmelse for blot få årtier siden.

Det skal blive spændende at se, om Peter Hummelgaards målsætning om en værdig behandling af folk på jobcentre indvarsler en ny kurs. Lader man sig lede af de forløbne uger og måneders coronapolitik – navnlig dens fokus på hensynet til de mest sårbare – kunne det tyde på, at reelle ændringer er på vej.

Desuden har Hummelgård [klart slået fast](#), at der ikke, som efter finanskrisen i 2008, bliver tale om at forklare det hurtigt stigende antal arbejdsløse som et udbudsproblem om manglende motivation og imødegå det med ulighedsskabende reformer.

Så hvem ved? Hvis man samtidig medtænker en ny politisk prioritering af grønne hensyn, kan der måske anes et brud med hele den dominerende neoliberale ideologi – i overensstemmelse med tankesættet fra dyrevelfærdsloven.

Jørn Loftager er lektor emeritus i statskundskab ved Aarhus Universitet